

HATAY DEPREM BÖLGESİ GÖZLEM/TESPİT / DEĞERLENDİRME RAPORU

06.02.2023 Tarihinde meydana gelen 7.7 ve 7.6 şiddetlerindeki depremlerde yaşanan insani dramı, ihtiyaç tespiti,gözlem ve dernek yöneticileri ile hak savunucularının durumunu yerinde tespit etmek ve dayanışmak üzere İHD Genel Merkezi tarafından görevlendirme belgesi düzenlenerek oluşturulan heyet 08.02.2023 tarihinde Hatay iline gitmiştir.

Heyette İHD Akdeniz Bölge Temsilcisi Bedri Kuran, İHD Onur kurulu üyesi ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı Bölge Koordinatörü Yasemin Dora Şeker, İHD MYK Üyesi İlhan Kılıç, İHD Mersin Şube Eşbaşkanları Hakkı Demir ve Zeynep Benli ve Hatay'da heyete dahil olan İHD Hatay Şube başkanı Mürsel Tonguç Salmanoğlu,İHD Hatay Şubesi yönetim Kurulu üyesi Salman Altınöz, İHD MYK üyesi Servet Üstünakbabayer almıştır.

Bu rapor; gözlemler, tespitler, ihtiyaçlar, değerlendirme ve önerilerden oluşmaktadır.

Gözlemler:

Zorunlu tek yol olan Otoban yolundan gidilirken Hatay'ın İskenderun ilçesinde Demir Çelik Fabrikalarının olduğu bölgeden yoğun bir duman ve yangın olduğu görülmüştür. Bu yangının üç gündür söndürülemediği, yer yer söndürülse bile yeniden yangının başladığı, halen de bu şekilde yangının devam ettiği gözlenmiştir. İskenderun İlçesine Hatay'dan sonra gidileceği ve yerinde tespitler yapılacağı planlanmış, ancak Hatay İskenderun arasında kırk dakikalık mesafe olmasına rağmen dönüş yolculuğu sırasında Cumhurbaşkanı konvoyunun da etki ettiği dokuz saatlik trafik tıkanıklığı ve elektriklerin kesik olması ve karanlık olması nedeniyle tespitler yapılamayacağından İskenderun'a gidilememiştir.

Belen İlçesinde;

Yol boyunca binalarda büyük yıkıntılar olduğu, suların kesik olduğu, iki gün boyunca ekmek üretimi yapılamadığı ancak yol üzerinde bir tek fırının bireysel çabalarla üçüncü gün açıldığı, kuyruk olduğu gözlenmiş, depremezdeleler ve fırın çalışanları ile yapılan görüşmede un yetersizliğinden sadece bir günlüğüne ekmek üretimi yapılabileceği, bunun dışında ekmek üretimi yapılamayacağı, acil ihtiyacın su, elektrik ve un olduğu, Belen ilçesinde ise ayrıca insanları kurtarma ve insani yardım faaliyetinin olmadığı öğrenilmiştir.

Hatay'a giden otoban yolu boyunca petrol istasyonlarında suların kesik ve tuvaletlerin kapalı olduğu, yiyecek ve içecek temin etme imkanının olmadığı gözlenmiştir.

Hatay:

Hatay Havaalanının kapalı olduğu görülmüştür. Hatay'dan yaralı veya insan tahliyesinin hava yoluyla yapılmasının mümkün olmadığı öğrenilmiştir.

Tek giriş ve çıkışı olan bir kent olması sebebiyle Hatay yolu boyunca çok sayıda yardım konvoyunun, tırların ve özel gönüllüleri taşıyan araçların kente giriş yapmaya çalıştığı, buna karşılık yaralıları taşıyan ambulansların, yardım dönüşü yapan araçların ve güvenli bölgelere göç eden insanların araçlarının çıkış yapmaya çalıştığı, bu nedenle giriş ve çıkışın kilitlendiği kilometrelerce trafik sıkışıklığı yaşandığı görülmüştür.

Hatay girişindeki tek katlı, iki/ üç katlı veya baraka tipli sanayi sitesinde bulunan yapıların tümüyle yıkıldığı, buna karşılık aynı yerlerdeki yüksek binaların biraz daha ayakta olduğu görülmüştür. Tek katlı sanayi/atölye ve çiftlik gibi yerlerdeki yıkıntılar arasında Suriyeli olduğu tahmin edilen sığınmacıların panik halde aileleriyle birlikte binaların avlularında kaldığı ve buldukları kumanyaları yemeye çalıştığı gözlenmiştir.

İl merkezine doğru giden Köprüler ve yollarda büyük çatlak ve kırıklar olduğu yoluneğik olduğu görülmüştür.

Otobüs terminalinin çok kalabalık olduğu insanların kargaşa içinde panik halde olduğu görülmüştür.

Hatay girişinde açık alanlarda kendiliğinden oluşan toplanma yerlerinin kırık dökük araçlar ile dolu olduğu, camları kırık araçlara sığınmış halde çocuklu aileler olduğu, ıslak zeminlerde ailelerin çocuklarıyla birlikte panik halde depremin tekrarlaması korkusuyla beklediği görülmüştür.

Yedi saat süreyle Antakya ve Defne isimli iki Merkez ilçede birçok mahallede yıkıntılar arasında yaya olarak gezilerek incelemeler yapıldı.

Şehir içindeki binaların neredeyse yerle bir olduğu, bazılarının da her an yıkılacak şekilde kırık dökük ve eğik olup başka binalara dayandığı, bazı binaların sokaklara doğru her an yıkılabilecek şekilde tehlikeli olduğu ancak insanların güvenli olmayan binaların arasında çok tehlikeli koşullarda yardım çalışması yapmaya çalıştığı görüldü.

Asi Nehri kıyısındaki Şehir Kulübü bitişiğinde bulunan Gaye Apartmanı yıkıntısında göçük altındaki **İHD Eski MYK üyesi Av.Hatice Can ve eşi İHD Hatay Şubesi eski başkanı ve halen İHD Onur Kurulu Üyesi Mithat Can'ın bulunduğu enkazda kurtarma çalışmaları takip edildi.** Oğulları Eren Can ile ara ara düzelip kesilen telefon ile görüşüldü ancak enkazda iken iletişim kurulamadı . Enkaz başında bekleyen insanlar ve yetkililer ile görüşüldü. Bu binada üçüncü günden sonra profesyonel ekiplerin asker eşliğinde çalıştığı görüldü. Gece saatlerinde kimliklerine ulaşılmasına rağmen halen kendilerine ulaşılamadı.

Aynı bölgede yardım kutularının gelişigüzel yol kenarlarında yerlerde dağınık vaziyette elbiseler ve ayakkabılar olduğu tespit edildi. Tasnif yapılmadan kutuların verildiği ve ihtiyaca göre dağıtım yapılmamasının buna yol açtığı tespit edilmiştir.

Bir yıkıntıdan iki Suriyeli gencin kendi olanaklarıyla ve el yordamıyla birini yaralı çıkardığı el arabası ile taşıdığı ancak ambulans tarafından görüldüğü halde ambulansa alınmadığı görüldü.

Yine birinin yaralı olarak arkadaşları tarafından çıkarıldıktan sonra kanlar içinde olan yaralı şahsın bir ayağının daha önceki bir zamanda alçıda olduğu ve bu haliyle kurtarıldığı görüldü. Ambulansa binmek istemediği görüldü.

Çıkarılan iki cesedin sadece sayı kaydının askerlerden biri tarafından yazıldığı görüldü. Kimlik tespiti dahi yapılmadığı görüldü.

Sümer Mahallesinde bulunan ve yıkılmış Asel Apartmanından insan sesi geldiğini söyleyen iki üç kişi ile konuşuldu. Yardıma Tarsus'tan geldiklerini söyleyen iki kişi bir yardım ekibine ve iş makinasına ihtiyaç olduğunu belirtti, içeride yakını olan bina sakini ve çalışmaya gelen gönüllülerle görüntülü röportaj yapıldı, tarafımızdan 112 aranarak bilgi verildi.

Üç saat sonra tekrar aynı binaya gelindiğinde iki asker ve birkaç kişilik yardım ekibinin binanın karşısındaki okulun yanında hiçbir şey yapmadan oturduğu/beklediği görüldü. Askerlerle yapılan görüşmede işmakinesi isteyip istemedikleri sorulduğunda, kendilerinin iş makinesi çağıramayacaklarını görevli olmadıklarını söylemesi üzerine kendilerine işmakinelere temini için ya 112 den ya AFAD'dan istemesi gerektiği söylendi ancak buna da yetkimiz yok yanıtı verildi. Bunun üzerine gruplarda paylaşılan iletişim bilgileri verildi, ancak hiçbir çaba gösterilmediği ve içerideki insanların kaderine terk edildiği gözlemlendi.

Atatürk caddesindeki Maruf Cilli İşhanı Kat 3'te enkaz altında olan Doçent Dr. Betül Balıkcıoğlu'ndan ses geldiğini enkazın başında bekleyen kardeşi Yusuf bize bildirince biz de defalarca AFAD'ı aradık ancak enkaza ekipleri bir türlü yönlendiremedik. Gönüllü ekipler gitti ancak AFAD'ın müdahalesinden sonra enkaza girebileceklerini ifade ettiler.

Sümer mahalle muhtarı Sümer İlkokulu yakınında bir büfeden gönüllülerin getirdiği yardım paketlerini depremzedelere verirken görüldü, röportaj yapıldı. Muhtar Özetle;buradaki vatandaşların devlet tarafından görmezden gelindiğini, ayırimcılık yapıldığını, yardım görmediklerini, kimsenin yıkıntılardan insanları kurtarmaya gelmediğini, gelen yardımlara devletin el koyduğunu, çadır verilmediğini, binaların çoğuna yardım ekiplerinin hiç gelmediğini gelenlerin ise çok geciktiğini, devletin hiç bir şey yapmadığını gönüllülerin bir şeyler yapmaya ve yardım etmeye çalıştığını, sıcak yemek, çadır ve düzenli bir organizasyon olmadığını, askerlerin yardıma gelmediğini söyledi.

Yakındaki okulun bahçesinde ve eski kitap fuarı çadırında insanların toplandığı görüldü. Bu sırada heyet olduğumuzu anlayan birçok kişi Hatay'dan gitmek için insanların gidebilecek araç temin etmemiz için bize yalvardı ve üçüncü gün olmasına rağmen kimsenin kendilerine yardım etmediğini, sıcak çorba, yemek, battaniye ve sıcak içecek ihtiyaçlarının olduğunu belirtti.

Yıkıntılarda yakınları olan insanların binaların yakınından ayrılamadığı, sıcak yemek, hijyen malzemelerinin ve sıcak barınma imkanının olmadığı, çocuklu kadınlarla yapılan görüşmelerde kendilerinden uzak yerlerde kurulduğu söylenen iki - üç km uzaklıktaki meydana bulunanyardım noktalarına çocuklarını bırakıp gidemedikleri ve gidebilse bile yardım erzaklarını taşıyamadıkları sonuçta yardımlara ulaşamadıkları tespit edildi.

Mahalle aralarında yaptığımız incelemelerde bir enkazda küçük bir yangın çıktığı, karakol önündeki polislerce yangının söndürülmesi talebinde bulunduğumuzda ise müdahale yapamayacaklarını söyledikleri, bu yangının daha sonraki saatlerde daha fazla büyüdüğü halde müdahale edilmediği gözlemlendi.

Harbiye caddesinde bulunan binalar yıkık, dükkanlar alışveriş merkezleri ve eczanelerin boş, camların kırık olduğu gözlemlendi, sormamız üzerine depremzedelerce “yardımlar gelmediği için ihtiyacı olan almıştır” denilerek kamu otoritelerinin ve özellikle AFAD’ın yardım getirmediğinin sık sık tekrarlandığı tespit edildi. İncelemeler saatlerce sürmesine rağmen iki sokakta güvenlik için toplam üç asker olduğu ve askerlerce hiçbir yıkıntıya müdahale yapılmadığı, gönüllülerce birkaç binada çalışma yapıldığı gözlemlendi. Bir binada çalışma yapan gönüllülerden biri ile röportaj yapıldı. Bu röportajda kendisinin de depremzede olduğunu, bulunduğu binanın yıkıntısından kuzeninin cesedini çıkarabildiğini, birkaç kişilik gönüllü ile el yordamıyla çalışma yaptığını, profesyonel ekiplerin olmadığını, teknik malzemeye ihtiyaç olduğunu, bir el fenerini zor koşullarda bulabildiğini, Afad’ın çalışmalarda bulunmadığını halen ses gelen bir noktada çalışmaya devam ettiğini, çok yorulduklarını, çalışmaya ara veremedikleri için uzaklaşıp yardım noktalarına gidemediklerini ve kendilerine sıcak yiyecek ve içecek gönderilmediğini söyledi. Birkaç sokak ötede yetkili ve profesyonel çalışmanın sadece beş - altı binada olduğu görüldü ve bu çalışmanın da üçüncü gün başladığı öğrenildi.

Bir göçükte çok genç bir erkek çocuğunun babasını tırnaklarıyla eliyle baba baba diyerek ağladığı ve çaresizce çabaladığı görüldü. Oraya giden her insandan yardım umar gözüyle baktığı tespit edilince ne yazık ki heyetimizce tüm uğraşlara, 112 ve AFAD da aranmasına rağmen herhangi bir devlet kurumu harekete geçirilemedi.

STK’ların çevre illerden gelip gönüllü ekiplerle canla başla çalıştığı, ancak profesyonel olmadıkları ve iş makineleri, teknik cihazlar olmadığı veya varsa bile kullanmayı bilen olmadığı için yeterli olmadığı buna rağmen çok sayıda insanın canlı kurtarılabilmesi, cesetlerin battaniyelere sarılarak sokakta bekletildiği ve kaldırılamadığı, cesetlerin kimlik tespitlerinin yapılmasının bu koşullarda mümkün olmadığı tespit edildi. Okulların bahçelerinde aileler var ancak açık değil, bu nedenle tuvalet ihtiyaçlarını gideremedikleri, üçüncü gün olmasına rağmen bahçelerde halen beklemede olanlar olduğu, çadırların olmadığı, sıcak yemek pişiren ya da sıcak yemek çıkaran herhangi bir düzen kurulmadığı sadece bir parkta birkaç kişinin kendi imkanlarıyla tencerede çorba pişirdiği görüldü. Depremzedelerin yaşamaya çalıştığı yerlerde sokak ve caddelerde sağlık açısından tehlike saçan evsel çöplerin yığılmaya başladığı, tuvalet ihtiyaçlarının uluorta giderilmek zorunda kalındığı tespit edildi.

Tüm kentte telefon, internet, elektrik ve suyun kesik olduğu, hiç kimsenin kimseye telefonla ulaşamadığı, üçüncü gün olmasına rağmen herkesin kaderiyle baş başa bırakıldığı, vatandaşların sık sık “Devlet yok, devlet nerede, her olaya giden asker polis nerede, ölüyoruz kurtarmaya gelmiyorlar.” diyerek feryat ettiği görüldü.

Tespit,Değerlendirme ve Önerilerimiz;

- Hatay ili merkezinde yaptığımız inceleme ve gözlemlerimize göre kentin çok büyük bir tahribata uğradığı ve haber kanallarındaki görüntülerin ve anlatılanların gördüklerimizin yanında çok yetersiz kaldığı, Hatay merkezindeki tüm canlılar ve insanların gerçek anlamda yıkıntılar altında kaldığı, depremzedelerin çok perişan vaziyette olduğu, büyük bir insanlık dramının yaşandığı, görülmüştür.
- Sosyal devlet ilkesinin açıkça ihlal edilerek ihmaller zinciri içindeki devlet yetkililerinin kamu otoritesinin görevlerini yerine getirmediği, kriz masaları kurularak toplumun hemen bilgilendirilerek hizmetlere erişiminin sağlanmamış, il ve ilçeler bazında kriz masaları kurulmamış, kamusal hizmetlerin sunulması ve hizmetlere erişim imkanı sağlanmamış, halkın acil ihtiyaçlarına cevap olabilecek kamu hizmetleri bir bütün olarak belli noktalardan organize edilmemiş, halkın bilgi alma kanalları açık tutulmamıştır.
- Deprem bölgelerinde normal şartlar altında acildurumlar ve deprem felaketleri için hazırlıklı olması gereken kurumların hazırlıksız olduğu ve halen çalışmadığı görülmüştür. Enkazlar altında kalmış bir çok insanın kurtarılması için yeterli ve profesyonel ekiplerin olmadığı, iş makineleri ile kurtarma aletlerinin kurtarma ekiplerine verilmediği görülmüştür. Oysa gözlem bölümünde belirtildiği üzere kente giriş sırasında yol boyunca konvoylar halinde çok sayıda iş makinelerinin olduğu, kent girişinde bir çok iş makinelerinin bekletildiği ve kurtarma ekiplerinin kullanımına sunulmadığı çalıştırılmadıkları, organize edilmediği anlaşıldı. Acilen bu sorunun giderilmesi gerekmektedir.
- Sorumluların görevlerini yapmadığı veya afetin üçüncü günü olmasına rağmen çok az yerde sorumluların çalışmaya başladığı, bu nedenle ilk üç gün sağ kurtarılması mümkün olan insanların kurtarılamadığı ve ölüme terk edildiği görülmüştür.
- Örgütlü demokratik hak mücadelesinde yer alan Sendikaların, insiyatiflerin, STK’ların ve siyasi partilerin harekete geçerek acil ihtiyaçları giderecek düzen kurma çabaları ve gönüllü ekiplerle vakit geçirmeden insanları yıkıntılardan kurtarmaya dönük çabaları ve gayretleri görülmüştür. Ancak yerelden veya çevre illerden gelen gönüllü olarak çalışan insanların eğitimsiz olmasından dolayı bundan sonraki süreçlerde afetlerde ve acil müdahale konusunda asgari eğitime tabi tutulması gerektiği, bunun toplumsal bir ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir. Bu ihtiyacı da hem teknik ve bilimsel hem de insani bakış açısıyla devletin kamusal hizmetle gidermesi gerektiği açıktır.
- Devletin önceden kurması gereken askeri ve sivil eğitilmiş organizasyonları harekete geçirerek felaket meydana geldikten itibaren derhal arama ve kurtarma çalışmalarını başlatması ve organize etmesi, asker, polis, zabıta ve itfaiye ekipleriyle yangınlara, doğalgaz patlamalarına ve sair yağma suçlarına karşı güvenlik tedbirleri alması gerekirdi. Ancak bu konuda büyük ihmaller olduğu görülmüştür.
- Açık alanlarda, mahalle aralarındaki parklarda ve geniş okul bahçelerinde acil çadır, konteyner vs ortak yaşam alanları kurarak halkı yerleştirerek ve düzen kurarak insani yardımları ulaştırması, seyyar mutfaklar kurarak sıcak yemekler ve sıcak içecekler dağıtması, kadın ve çocuk hijyen pedleri, giyim eşyaları ve uyku tulumları ve benzeri insani acil ihtiyaçları gidermesi, yardım tırlarının ortak yaşam

alanlarına uzak olması, büyük araçların yıkıntılar arasına girme imkanı olmaması ve yakınlarını kurtarmaya çalışan ailelerin binaların yanından uzaklaşamamaları, yardım noktalarına çocuklarını bırakıp gidememeleri ve gidebilse bile yardım erzaklarını taşıyamadıkları dikkate alınarak küçük araçlarla yerinde insani yardımların dağıtılması, özetle yardım noktalarının ulaşılabilir yakınlığa getirilmesi gerekirken bu hizmetlerin büyük oranda verilmediği görülmüştür.

- Elektrik kesintisi sebebiyle karanlıkta arama kurtarma faaliyetlerinin sekteye uğradığı, ısınma imkanı olmadığı ve yaşamsal değerdeki iletişimin kısıtlandığı, yakıt bulunamadığı için insanların kentten tahliyesi veya araçlarda ısınma imkanının kalmadığı görülmüştür. Bu nedenle ısınma, telefon, internet iletişimi ve aydınlanma ihtiyacı için enerji üretecek jeneratörler ileseyyar yakıt ikmal istasyonlarınınve seyyar tatlı su araçlarının ortak yaşam alanlarına yakın kurulması gerektiği halde gözlemlerimiz neticesinde bu hizmetlerin verilmediği görülmüştür. Bir an evvel bu hizmetlere yönelik eksiklerin tamamlanması gerekmektedir.
- Acil sağlık müdahaleleri için seyyar/mobil hastaneler ve ilaç temini için ortak yaşam alanlarına yakın mobil/seyyar eczaneler vekurtarma ekiplerine yakın ilk yardım noktaları oluşturulması gerekirken üç gün geçmesine rağmen bu hizmetlerin verilmediği görülmüştür. Bu hizmetlerin acilen ikmali gerekmektedir.
- Binaların yıkılmasında sorumluluğu bulunanların tespiti ve delillerin ortadan kalkmaması için bina numunelerinin adli makamlarca alınması ve kayıt altına alınması gerekirken bu hizmetlere yönelik bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. Bir an evvel bu acil hizmetin adli makamlarca yapılması gerekmektedir.
- Arama ve kurtarma ekiplerinin sağlığı için kurtarma noktalarına yakın yerlerde konteynerler bulundurarak ekiplerin insani ihtiyaçlarının giderilmesi gerekirdi ancak bunun hiçbir biçimde sağlanmadığı görülmüştür.
- Gönüllü kurtarma ekiplerinin şehre ulaşımının kamu otoritesi tarafından sağlanması gerektiği halde kendi koşullarıyla kente giriş yapmaya çalıştıkları ve yine yardım tırlarının, iş makinelerini taşıyan tırların, göç eden halkın araçlarının ve yardıma gelen insanların araç yoğunluğu sebebiyle trafik sıkışıklığı yaşandığı kente giriş ve çıkışın saatleri bulduğu görülmüştür.
- Hatay iline bir adet giriş ve çıkış yolu olduğu ve bu yolun trafiğinin düzenlenerek tıkanmanın giderilmesi, yardımların acilen kente ulaştırılması,yaralıların acilen başka illerdeki hastanelere naklinin sağlanması,güvenli yerlere göç edenlerin tahliyesinin ücretsiz toplu taşıma araçlarıyla, deniz yoluyla veya hava yoluyla tahliyesinin sağlanması gerektiği tespit edilmiştir.
- Acilen havaalanının uçuşa hazır hale getirilerek yaralıların başka illere nakli için uygun koşulların yaratılması,bu amaçla Ulaştırma bakanlığının acil harekete geçirilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak hem trafik polislerinin harekete geçirilmesi ve ambulans yollarının açık tutulması sağlanmalı hem de otobüs ve uçak seferleri için ücretsiz seferler düzenlenerek halkın bu konuda bilgi edinme kanalları açık tutulmalıdır.

Yukarıda sıraladığımız tespitler,ihtiyaçlarve değerlendirmeler ışığında devletin/ kamu kurumlarının belirtilen eksiklikler ve ihtiyaçlara uygun olarak acil ihtiyaçları gidermeye dönük çalışmaları derhal yapması ve benzer afetlerin yaşanması ihtimaline karşı acil, yakın ve orta vadede ihtiyaçların giderimi için kamusal organizasyonların hazırlıklı hale getirilmesi gerekmektedir.09.02.203

İhd Mersin Şubesi

İHD MYK Akdeniz Bölge Yöneticileri

İhd Hatay Şubesi

İHD Onur Kurulu üyesi/TİHV Adana Bölge Koordinatörü